Rapport Länsmuseet Gävleborg 2020:09

LOGISTIKCENTRUM OCH NYTT DUBBELSPÅR GÄVLE C – GÄVLE V

Arkeologisk utredning, steg 1

Lexe, Näringen, Gävle och Sätra
Gävle stad och kommun
Gävleborgs län
2019–2020

Anders Altner

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

LOGISTIKCENTRUM OCH NYTT DUBBELSPÅR GÄVLE C – GÄVLE V

Arkeologisk utredning, steg 1

Lexe, Näringen, Gävle och Sätra
Gävle stad och kommun
Gävleborgs län
2019–2020

Rapport 2020:09
Anders Altner

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2020
Omslagsbild: Visar del av ett stenskott avrinningsdike mot järnvägen vid Bäckebros gamla koloniområdet. Från västsydväst.
Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.
ISSN 0281-3181
Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning 6

Bakgrund 6

Syfte 6

Metod 6

Topografi och fornlämningsmiljö 7

Historiska källor och kartmaterial 7

Resultat 9
- Registrerade lämningar 9
- Påträffade oregistrerade lämningar 13
- Lämningar enligt historiskt kartmaterial 14
- Läge för förhistoriska lämningar 15

Förslag till vidare antikvariska åtgärder 16

Referenser 18
- Historiska kartor 18

Administrativa uppgifter 19

Bilaga 1. Objekttabell 20

Bilaga 2. Kartblad 26

Bilaga 3. Fotografier 30

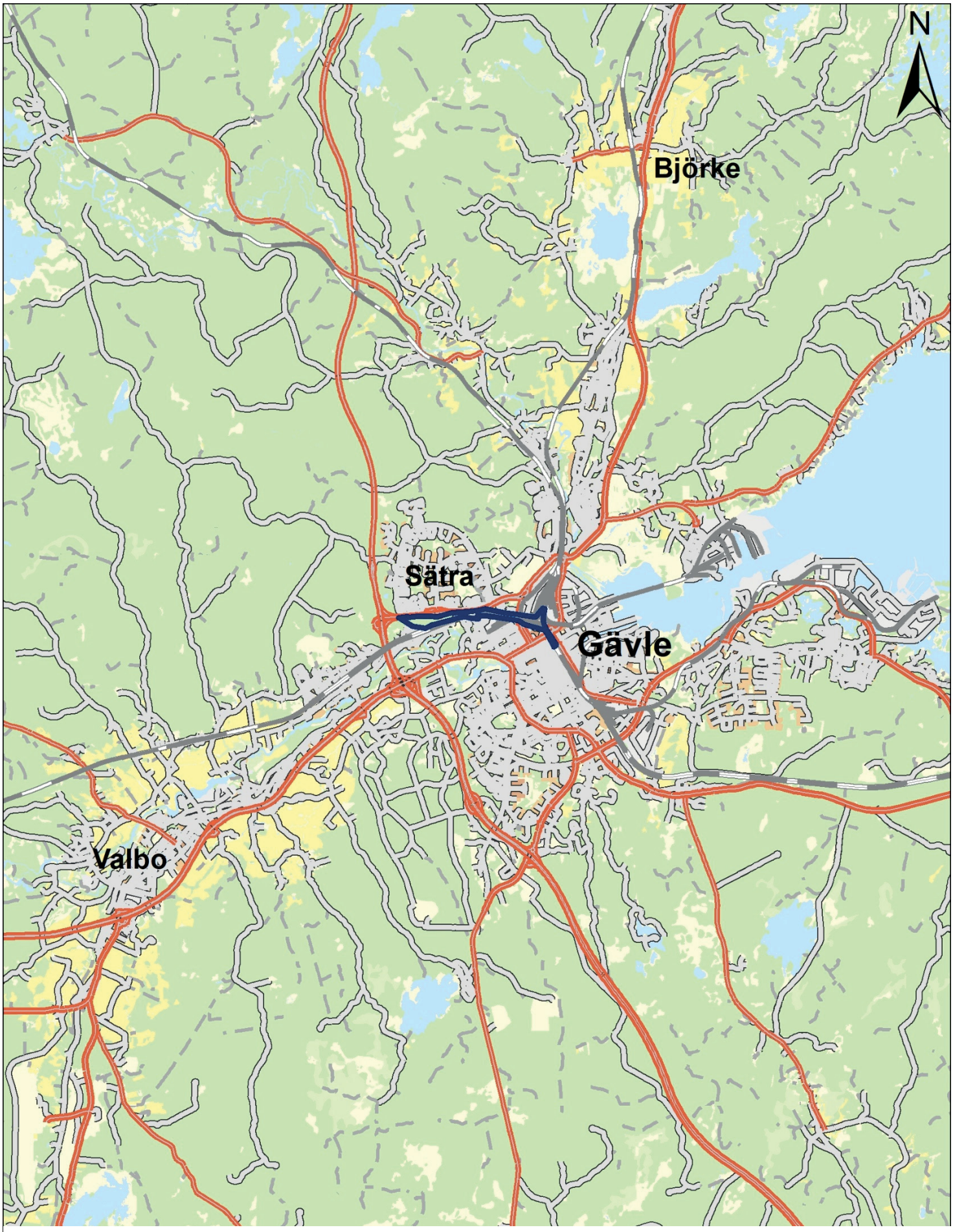

Figur 1. Utredningsområdet markerat i mörkblått. Skala 1: 100 000.

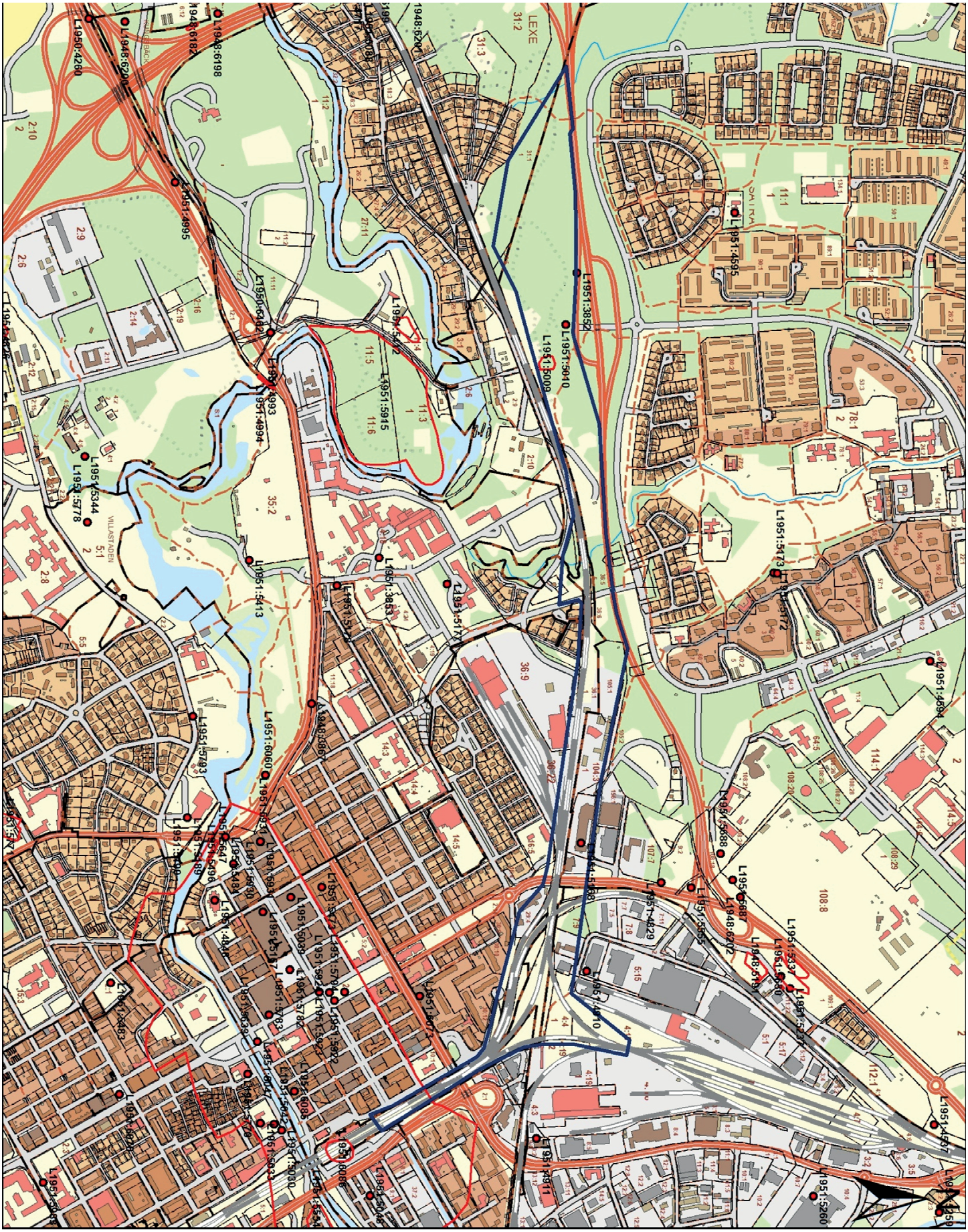

Figur 2. Registrerade fornlämningar och kulturhistoriska lämningar utritade i rött. Utredningsområdet i mörkblått. Skala 1:15 000.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har under hösten år 2019 utfört en arkeologisk utredning längsmed Gävle-Dala järnväg inom delar av fastigheterna Norrtull, Lexe och Sätra. Syftet med utredningen var att undersöka om oregistrerade fornlämningar kommer att beröras av planerat arbetsföretag. I samband med utredningen påträffades flertalet husgrunder efter ekonomibyggnader, ytor med fossil åker, en slaggförekomst bestående av masugnsslagg och ett stenskott avrinningsdike. Av de påträffade husgrunderna och fossila åkerytorna utgör endast en husgrund och två åkerytor övrig kulturhistoriska lämningar. Resterande lämningar utgör sentida husgrunder tillkomna under 1900-talet och rester av fossila åkerytor som brukats till och med 1970-talet.

Ett läge har tagits ut där boplatslämningar och lämningar efter järnframställning kan påträffas. Läget utgör en del av Valboåsen-Sätraåsen och området skärs av Bäckebrobäcken. Länsmuseet föreslår att en utredning steg 2 med sökschaktsgrävning utförs inom föreslagna ytor.

BAKGRUND

Trafikverket planerar att anlägga nytt dubbelspår på Ostkustbanan mellan Gävle och Kringlan i Gävle kommun. Utöver själva järnvägen avser man också att bygga en ny järnvägsstation/logistikcentrum Gävle V. Utredningsområdet berör sydöstra delen av planerad sträckning och avser delar av fastigheterna Lexe, Nortull och Sätra, Gävle stad och kommun.

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Trafikverket utfört en arkeologisk utredning längsmed sträckan Gävle C – Gävle V. Arbetet har utförts efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 6848–2019). Beslut om arkeologisk utredning togs 2019-10-22. Utredningen har genomförts under perioden 2019-11-06 – 2020-02-28.

SYFTE

Den arkeologiska utredningen syftar till att ta reda på om fornlämningar berörs av planerat arbetsföretag. Utredningen skall preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet.

Resultatet från utredningen ska kunna användas vid länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skall också kunna användas som underlag i företagarens planering.

METOD

Utredningens arbetsmoment bestod av kart- och arkivstudier och en fältinventering av utredningsområdet.

Påträffade anläggningar har beskrivits, fotograferats och mätts in med GPS.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet utgörs främst av industrimark och områden med befintliga järnvägsspår (Bergslagsbanan och nuvarande Ostkustbanan). Naturmark förekommer i Bäckebrobäckens dalgång och i någon mån i området mellan Bergslagsbanan och Hamnleden. Jordarterna består i väst av sandig morän med enstaka inslag av glacial lera. Den centrala och östra delen av utredningsområdet berör Enköpingsåsens östra avstickare som övergår i bland annat Hedesunda-, Valbo- och Sätraåsen som består av isälvssediment och postglacial sand.

Ur järnåldersperspektiv är denna del av utredningsområdet av stort intresse. Längsmed åsarna har de äldre färdvägarna legat, marken är väldränerad och väl lämpad för boplatsbebyggelse. Vidare är det tydligt i Gästrikland att de flesta registrerade gravfälten ligger längsmed åsarna. Där åsarna kombineras med vattendrag, sjöar och myrmarker påträffar man också många av Gästriklands blästplatser.

Mellan Gävle och Valbo och längsmed båda sidorna av Gavleån och Kungsbäcken finns ett flertal registrerade blästbrukslämningar och fyndplatser med slaggförekomst. Vidare påträffas förhistoriska boplatser, gravfält och gravar. Från historisk tid finns flertalet registrerade by- och gårdstomter, husgrunder och lägenhetsbebyggelse, samt enstaka industrier i form av kvarnar, sågverk och järnbruk.

Inom utredningsområdet finns endast fyra registrerade lämningar efter lägenhetsbebyggelse (L1951:3852, L1951:5009, L1951:5010 och L1951:5168). Lägenhetsbebyggelserna L1951:5009 och L1951:5010 utgör övrig kulturhistoriska lämningar, medan L1951:3852 och L1951:5168 är borttagna utan villkor under 1970–1980-talen.

HISTORISKA KÄLLOR OCH KARTMATERIAL

Utredningsområdet berör delar av tre olika historiska byars tillhörande markområden, Sätra, Lexe och Nynäs, samt Gävle stads utmark. Sätra by då inom Hille socken, Lexe och Nynäs under Gävle stad.

År 1644 utfärdades privilegier för en masugn och en vattendriven smideshammare med två härdar. År 1646 fanns en masugn och fyra hammare med åtta härdar. Masugnen och en hammare låg på norra åstranden, med tre äldre hammare på södra sidan (Lundell 1977). Masugnen blev inte långvarig och raserades år 1678 av en kraftig vårflod. Masugnen återuppfördes inte. Den tidiga smidesverksamheten bestod av manufaktursmide i mindre skala. Tolvforsbruk lade ned smidet under 1890-talet och smedjorna, sågen och kvarnen revs på 1920-talet.

Sätra bys utmark väster om åsen och de centrala åkermarkerna består under 1700-talet av blandskog, myr- och sankmarker, med enstaka betesängar, odlingsmark och fäbodar. I kartbeskrivningen nämns avsatta skogsområden för hustimmer, ved till värme och material till gärdesgårdar inom utmarken. Flertalet oregistrerade kolbottnar finns synliga i terrängskuggningskartan inom fastigheterna Forsby, Stigslund och Sätra. Dock inte inom utredningsområdet.

Enligt det historiska kartmaterialet kan utredningsområdet delas upp i tre delar där den västligaste delen innefattar Sätra bys utmark bestående av mestadels skogsmark, samt en mindre yta inom Lexe skogen tillhörande Östanbäcks by, under Gävle stad. En central del bestående av åkermark och ängsmark under Gävle stad, Sätra by och Tolvfors bruk, samt en östlig del bestående av åker och ängsmark och enstaka bebyggelse under Gävle stad, Nynäs och Sätra by.

Utredningsområdets centrala del berör mestadels åkerlappar, slåtterängar och beteshagar tillhörande Tolvfors bruk under Gävle stad. Norr om undersökningsområdet, mellan Hamnleden och Sätrahöjden skall en kvarn legat under andra hälften av 1600-talet.

Östra delen av utredningsområdet har tidigare bestått av Gävle stadsägor inom Sätrabygden, men utgör idag industritomter, handelsområden och spårområde. Stora delar av ytan på båda sidan av Gävle-Dalabanan har vid Marielund och Nynäs under 1800-talets andra hälft till 1900-talets första hälft utsatts för större markingrepp i samband med etableringen av lokstallar och ställplats, möjligen i kombination med täktverksamhet, likt det som har bedrivits inom Marielund.

Den äldsta kartan över Sätra bys ägor utgörs av en geometrisk avritningskarta från år 1681. Inom utredningsområdet östra del norr om Tolvfors finns en fastighet utritad i kartan (XLM nr 48 och 59). Det framgår inte i kartans beskrivning vilken typ av fastighet den utgör.

Enligt 1736 års delningskarta och 1736 års geometriska avmätningskarta utgör fastigheten en Bastuga under Tolvforsbruk.

Enligt rekognoseringskarta år 1821 finns inga byggnader utritade norr om Tovlfors bruk och Lexe. Endast en byggnad finns utritad vid Bäckebrobäcken och denna borde utgöra Bäckebro torpet.

Enligt 1829 års ägomätningskarta över Gävle stads vretar inom Sätra bys, finns tre byggnader utritade inom utredningsområdet östra del vid fastigheten Nynäs. Kartans beskrivning ger ingen bild av vilken typ av byggnader de utgör, men benämns som änkan Bodins gårdstäppa och kan om möjligt vara ett boningshus. Markering för boningshus inom samma fastighet finns på 1876 års laga skifteskarta. Boningshuset utgör sannolikt husgrund L1951:5168 som är borttagen enligt Kulturmiljöregistret.

På Hille sockenkarta år 1854 finns inga lägenhetsbebyggelser utritade i kartan, endast åker- och ängsmarker. Till dessa hör sannolikt ekonomibyggnader även om de inte finns med i denna karta.

Laga skifteskartan år 1873 och 1876 visar fem ekonomibyggnader (XLM nr 1–5) och enstaka byggnader vid registrerad borttagen lägenhetsbebyggelse (L1951:5168) belägna inom utredningsområdet. Dessa utgör ekonomibyggnader troligen i form av lador och/eller förråd. Hela västra delen av utredningsområdet låg vid tiden under Tolvfors bruk. Norr om utredningsområdet vid Bäckebro finns enstaka byggnader utritade troligen utgörande Bäckebrotorpet. Inom utredningsområdets östra del och inom norra delen av fastigheten Nynäs finns fyra byggnader utritade, varav ett boningshus med tillhörande lada. Ingen förklaring ges i beskrivningen mer än benämning av markbruk. Men det troliga boningshuset borde utgöra det hus som låg inom Bodins änkas äga och gårdstäppa enligt föregående 1829 års ägomätningskarta.

Enligt ägobytningskarta år 1883 över fastigheten Nynäs finns enstaka fastigheter utritade inom utredningsområdets östra del. Ingen beskrivning ges i materialet, men visar samma byggnader som Laga skifteskartan år 1873 och 1876.

Enligt Generalstabskartan från år 1900 finns inga lägenhetsbebyggelser utritade inom utredningsområdets västra halva. Norr om utredningsområdet vid Bäckebro finns enstaka byggnader utritade troligen utgörande Bäckebrotorpet samt Bäckebro skola. Inom utredningsområdets östra del vid gården Nynäs finns en byggnad utritad strax norr om järnvägsspåret och kan möjligen utgöra byggnaden efter änkan Bodin som finns utritad i tidigare kartor.

Avsöndringskartor från och med år 1918–1919 och 1925 visar på bostadsplanering och försäljning av tomter samt en senare förtätning av bebyggelse kring Bäckebro.

På ekonomiska kartan år 1955 har flertalet byggnader tillkommit vid Bäckebro. Koloniområdet vid Bäckebro grundades år 1928 och kom att rivas någon gång under 1980-talet, troligen i samband med byggnationerna av Hamnleden, Sätrahöjden och nydragningen av Skånbergsvägen med bro över järnvägsspåret.

RESULTAT

Utöver tidigare registrerade kulturhistoriska lämningar inom utredningsområdet så påträffades endast enstaka lämningar i fält bestående av en trolig husgrund, ett bitvis stenskott avrinningsdike, en fyndplats för masugnsslagg och rester av fossil åker. Av de fossila åkerytorna är det endast fem som kan klassas som övrig kulturhistorisk lämning. Dessa utgör dock endast små partier av tidigare större åkerytor som under senare tid har skurits av vägbyggen eller nästan helt försvunnit i samband med senare tids lägenhetsbebyggelse. Övriga åkerytor har brukats in i sen tid och alla eventuella spår av äldre odling har därmed försvunnit.

Registrerade lämningar

Inom utredningsområdet finns endast fyra registrerade lämningar, bestående av lägenhetsbebyggelserna L1951:3852, L1951:5009, L1951:5010 och L1951:5168 (Figur 2, 3 och 4). Lägenhetsbebyggelserna L1951:5009 och L1951:5010 har statusen övrig kulturhistorisk lämning och L1951:3852 och L1951:5168 har statusen ingen antikvarisk bedömning. De sistnämnda är borttagna utan villkor.

Boningshuset för lägenhet L1951:3852 har tagits bort utan villkor i samband med byggandet av Trafikplats Sätra under 1970-talet och lägenhetsbebyggelse L1951:5168 har sannolikt rivits under åren 1910–1920 i samband med tillkomsten av Marielunds villaområde.

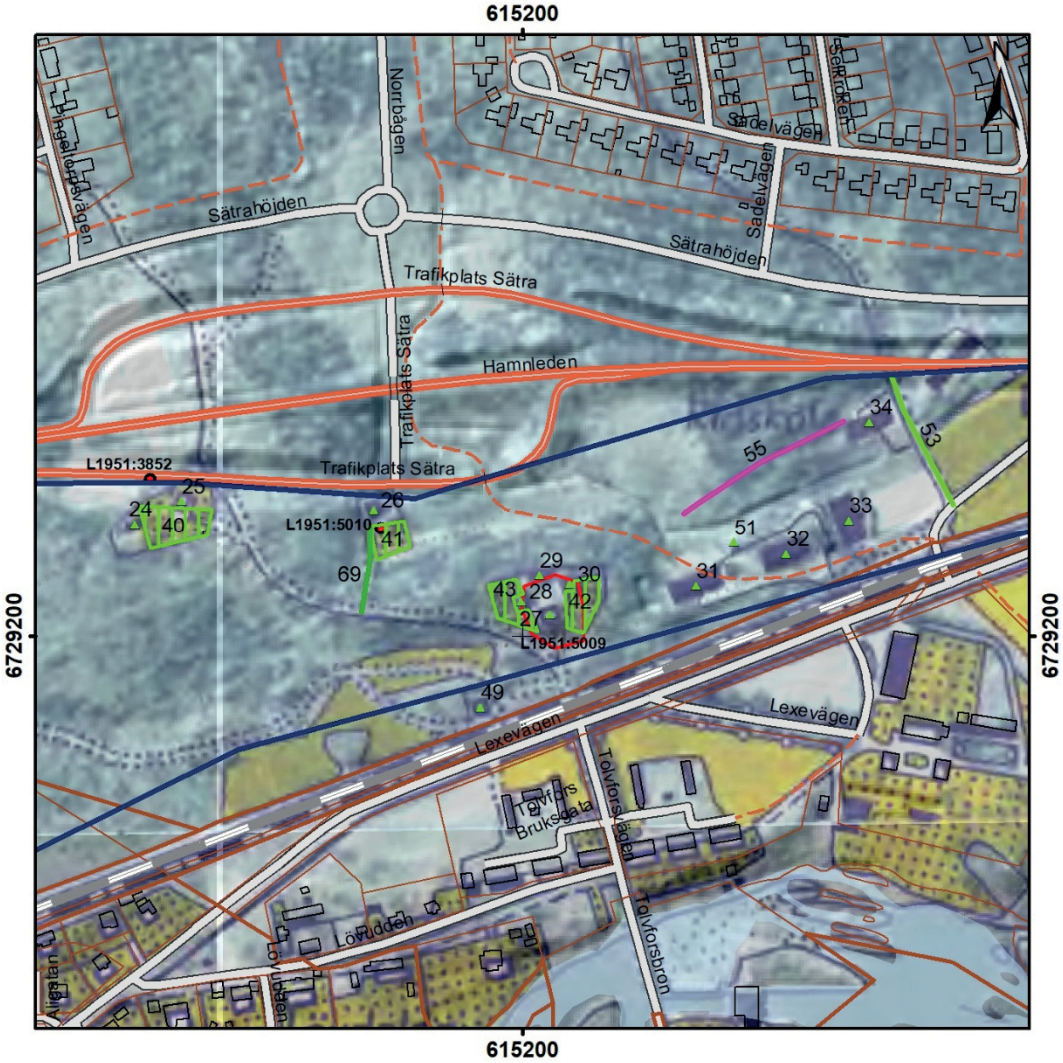

Figur 3. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger ekonomiska kartan år 1954 (RAK akt J133-13h5e67 och J133-13h6e55). Utredningsområdet är mörkblå markering. Fornlämningar är utritade i rött. Byggnader utritade med grön triangel, tomtmark med grön polygon och vägar med grön linje och en odaterbar vägbank i rosa. Skala 1:5 000.

L1951:3852 (Gävle 99:1) Lägenhetsbebyggelse

Beskrivning enligt fornminnesregistret:

Bebyggelselämning, borttagen.

Beskrivning och tolkning: Lägenheten L1951:3852 har tillkommit under 1930-talet och finns utritad i ekonomiska kartan år 1954 (Figur 3). Ingen bebyggelse finns utritad i föregående karta som utgörs av laga skifteskartan från år 1873 och 1876. Lägenheten verkar ha försvunnit på 1970-talet enligt lantmäteriets historiska ortofoto år 1975.

Enligt ekonomiska kartan skall det utöver det borttagna boningshuset (XLM 25) också ha funnits en ekonomibyggnad. Cirka 50 meter västnordväst om telemasten iakttogs en cirka 8x4 meter stor terrassering, möjligen utgör denna en husgrund efter ekonomibyggnad (XLM 24). Runt om finns rester av stenröjda ytor (XLM 40). I sydväst finns ett blöthål med flertalet dumpade oljetunnor.

L1951:5009 (Gävle 97:1) Lägenhetsbebyggelse

Beskrivning enligt fornminnesregistret:

Bebyggelselämningar, 50x40 m (NNV-SSÖ), bestående av 1 grund efter bostadshus, 1 grund efter ekonomibyggnad, samt rester av trädgård. Grunden efter bostadshuset är 12x6 m st.

Beskrivning och tolkning: Lägenheten L1951:5009 har tillkommit efter 1930-talet och finns utritad i ekonomiska kartan år 1954 (Figur 3). Ingen bebyggelse finns utritade i föregående karta som utgörs av laga skifteskartan från år 1873 och 1876. Lägenheten verkar ha försvunnit på 1970-talet enligt lantmäteriets historiska ortofoto år 1975.

Enligt ekonomiska kartan skall det finnas fyra hus på platsen (XLM 27–30), tre utritade som boningshus och en ekonomibyggnad.

Vid platsbesök iakttogs två avplanade ytor och en terrassliknande yta vilka sannolikt utgör rester av tre av husen 8x4-10x5 meter (Ö-V och N-S) inom norra, södra och östra delen av geometrin (XLM 27, 29 och 30). Ytorna stämmer överens med markeringarna i ekonomiska kartan år 1955. Centralt finns en igenfylld brunn cirka 1 meter diameter med cementringar. Trädgårdsytor i öster och väster (XLM 42–43). I ytterkant ligger byggnadsrester och rester av metallskrot.

L1951:5010 (Gävle 98:1) Lägenhetsbebyggelse

Beskrivning enligt fornminnesregistret:

Bebyggelselämning bestående av 1 husgrund. Husgrunden är 6x5 m st (Ö-V). Antingen nr 98 eller 99, torde vara Bäckebrotorpet.

Beskrivning och tolkning: Lägenheten L1951:5010 har tillkommit under 1930-talet och finns utritad i ekonomiska kartan år 1954 (Figur 3). Ingen bebyggelse finns utritade i föregående karta som utgörs av laga skifteskartan från år 1873 och 1876. Lägenheten har sannolikt rivits i samband med byggandet av trafikplats Sätra och Hamnleden under slutet av 1980-talet. Det i beskrivningen omtalade Bäckebrotorpet har enligt laga skifteskartan legat på östra sidan av Bäckebrobäcken mellan Sätrahöjden och Svalvägen.

Södra delen av grunden till boningshuset finns kvar i marken (XLM 26), cirka 4x3 meter (Ö-V) av betongsyll. Norra delen borta av vägskärning. Cirka 5 meter östsydöst om finns igenfylld brunn, cirka 1 meter i diameter, av cementringar. Brunnen är övertäckt med bråte och oljetunna. Cirka 10 meter syd om finns terrasserad infart (XLM 50) cirka 7 meter lång (N-S), 5 meter bred och 0,3 meter hög med stensatt kant av 0,2–0,4 meter stora stenar och mindre odlingsyta (XLM 41). I området finns cirka 10 röjningsrösen, 2x2-5x3 meter stora, 0,4 meter höga av 0,2–0,5 meter stora stenar.

L1951:5168 (Gävle 202:1) Lägenhetsbebyggelse

Beskrivning enligt fornminnesregistret:

Borttagen bebyggelselämning. På platsen ligger nya lagerlokaler tillhöriga Banankompaniet Chiquita.

Beskrivning och tolkning: Byggnader finns utritade på platsen inom det historiska kartmaterialet under större delen av 1800-talet.

1829 års karta över Sätra by och Gävle stadsägor finns byggnader utritade på platsen (Figur 4). Kartans beskrivning ger ingen bild av vilken typ av byggnader dessa utgör. Två av dessa bör utgöra någon typ av lada, nr 83 och 85 i kartans beskrivning. Nr 86 i kartans beskrivning benämns änkan Bodins gårdstäppa och kan om möjligt utgöra ett boningshus. Ägan ligger under hemmanet Nynäs, markering för boningshus inom samma fastighet finns på 1876 års laga skifteskarta. Boningshuset utgör sannolikt husgrund L1951:5168 som är

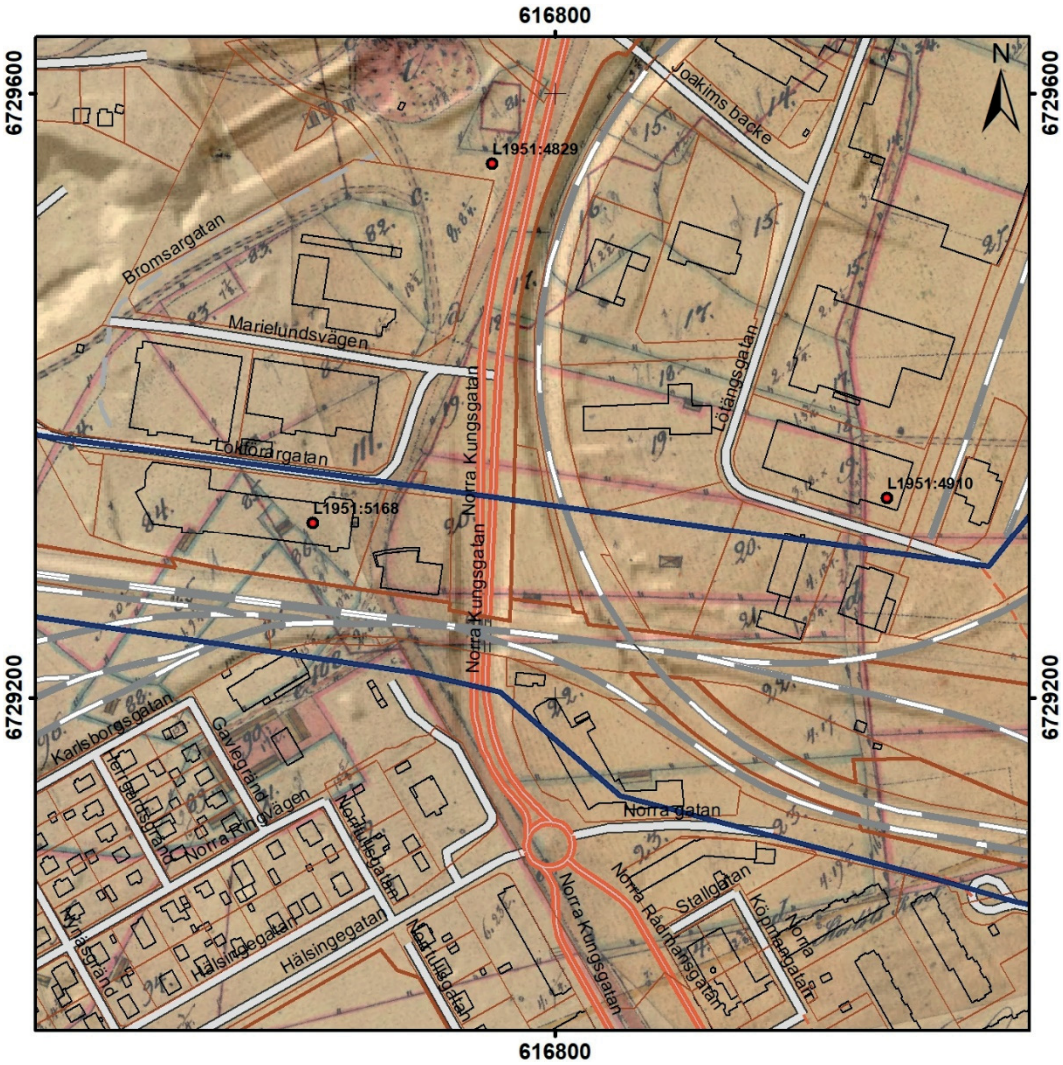

Figur 4. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger laga skifteskartan år 1829 (LMA akt 21-hil-158). Utredningsområdet är mörkblå markering. Fornlämningar är utritade i rött. Skala 1:5 000.

registrerad som borttagen i fornminnesregistret.

Bebyggelsen har troligen rivits mellan år 1910–1920 i samband med etablering av kvarteret Marielund och arbetarbostäder för järnvägsanställda.

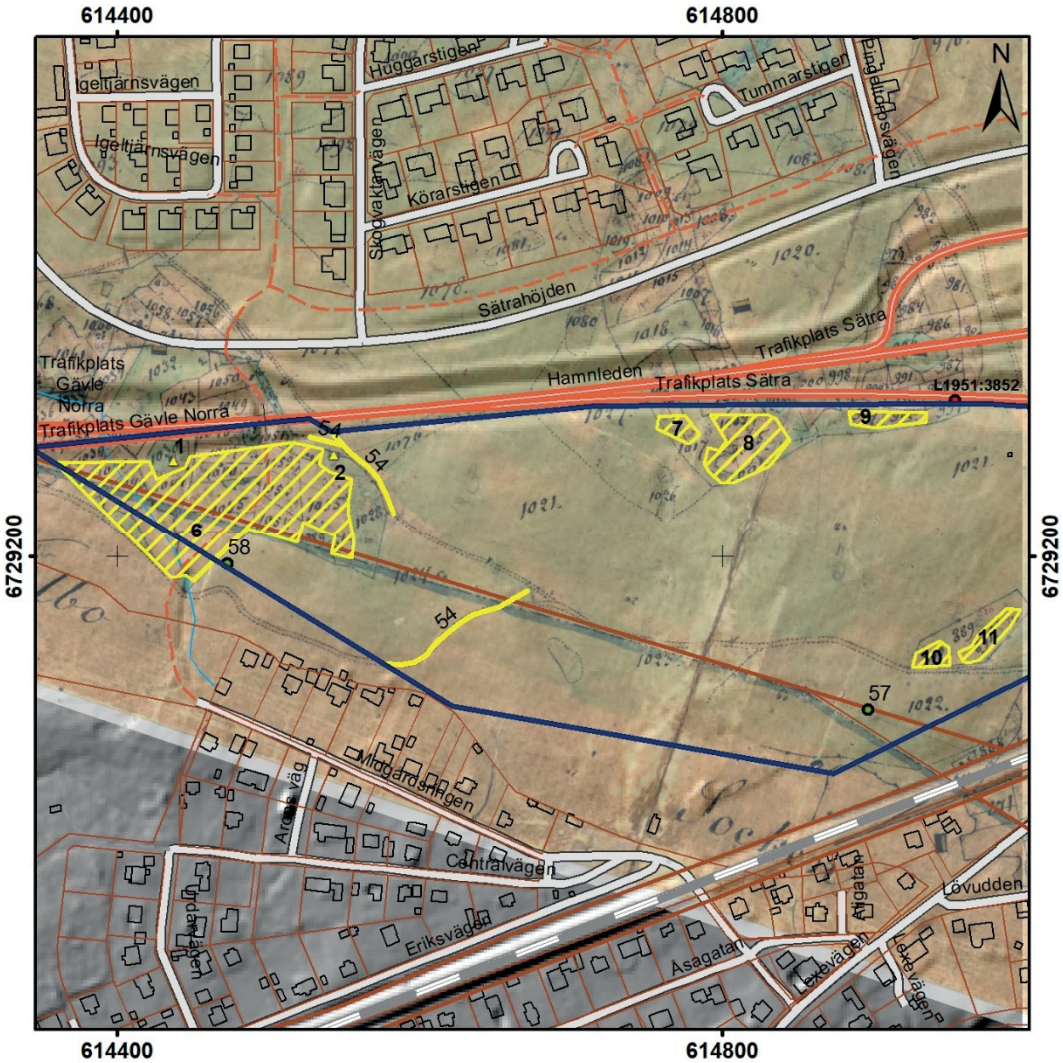

Figur 5. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger laga skifteskartan år 1876 (LMA akt 21-hil-195). Utredningsområdet är mörkblå markering. Husgrunder utritade med gul triangel, åkermark med gul polygon och övergivna vägar med gul linje. Grön punkt markerar brytytor. Skala 1:5 000.

Påträffade oregistrerade lämningar

Åkerytor och husgrunder finns utritade i det historiska kartmaterialet och de med äldsta ursprung ligger närmast Tolvforsbruk. Större delen av dessa åkerytor har dock brukats fram till 1960-talet och spåren av äldre jordbruk har försvunnit.

De i fält påträffade ytorna inom utredningsområdets västliga del verkar ha tagits i bruk någon gång innan 1854 års sockenkarta över Hille. Dessa åkerytor utgörs av XLM 6–9 och XLM 12–16 (Figur 8). Större delen av dessa åkrar utgör endast en bråkdel av deras ursprungliga areal. Endast XLM 10–11 kan klassas som övrig kulturhistoriska lämningar. Inom västligaste delen påträffades också en trolig husgrund (XLM 2), som sannolikt utgör rest av en lada.

Ytterligare åkrar finns utritade i lagaskifteskartan XLM 17–23 (Bilaga 2, figur 8–9). Dessa åkerytor har varit i bruk till åtminstone 1970-tal och alla spår av äldre jordbruk har därmed troligen försvunnit.

På västra sidan och i slänten av bäckravinen påträffades måttligt med masugnsslagg inom en cirka 10x5 meter stor yta (Figur 7). Ytan utgör gammal åkermark som har varit i bruk sedan åtminstone sent 1600-tal. Matjordlagret är omkring en halvmeter tjock. Enligt skriftliga källor har en masugn varit i bruk

under mitten av 1600-talet, men denna skall ha legat vid Gavleåns norra strandkant nedanför Tolvfors herrgård. Det är inte ovanligt att slagg deponeras i åkermark som gödsel då slaggen är rik på fosfor, men mängden slagg känns för stor för att det skulle utgöra ett resultat av gödning. Troligen har material från den gamla masugnen dumpats mot bäckravinen i samband med senare tids markarbeten och möjlig landskapsplanering invid Tolvfors herrgård.

I nära anslutning till slaggförekomsten iakttogs en möjlig igenfylld bäckfåra av Bäckebrobäcken, cirka 25 meter väster om dagens vattenflöde vid järnvägsbron (Bilaga 3, figur 13 och figur 15). Stenfyllnaden är kilformad i profil och skiljer sig markant mot den omgivande naturliga marken. Formen efterliknar själva bäckravinen.

Lämningar enligt historiskt kartmaterial

Byggnader

Enligt den tidigaste kartan över Tolvforsområdet år 1681 finns en gård utritad strax norr om dagens herrgård vid Tolvfors XLM 48 (Figur 5). Det framgår inte i kartmaterialet vilken typ av bebyggelse detta utgjort. Strax norr om utredningsområdet vid Bäckebrobäcken har en kvarn legat.

År 1736 nämns en Bastugatomt (XLM 47) under bruket på samma plats som föregående byggnad har legat (Bilaga 2, figur 10). Möjligen utgör denna tomt en plats där bruksarbetarna kunde tvätta sig i form av badstugor/bastu eller möjligen låg här rökhus för att torka säd eller ta död på insekter. Enligt kartan verkar Tolvfors brukssamhälle ha byggts ut med flera byggnader västerut närmast Gavleån.

År 1873 och 1876 finns fem byggnader utritade i laga skifteskartan kring Tolvfors, XLM 1–5 (Figur 6 och bilaga 2, figur 8). XLM 1–5 utgör sannolikt lador och ligger i anslutning till åkermarken. Enligt Lundell (1997:59) utgör XLM 4–5 en Riegård med ria och trösklada.

Jordbruk

Utöver byggnaderna finns åker och ängsmarker utritade i det historiska kartmaterialet från Tolvfors till Gävlefjärden. Många av de utritade åkermarkerna har kontinuerligt brukats åtminstone till och med 1970-tal och som det verkar har spåren efter det äldre markbruket försvunnit på de flesta av dessa ytor. Västligaste delen av utredningsområdet utgörs huvudsakligen av skogsmark utöver enstaka inslag av åker- och ängsmark som tillkommit någon gång under 1800-talet (XLM 6–11 och 14–15, figur 5, bilaga 2 figur 8).

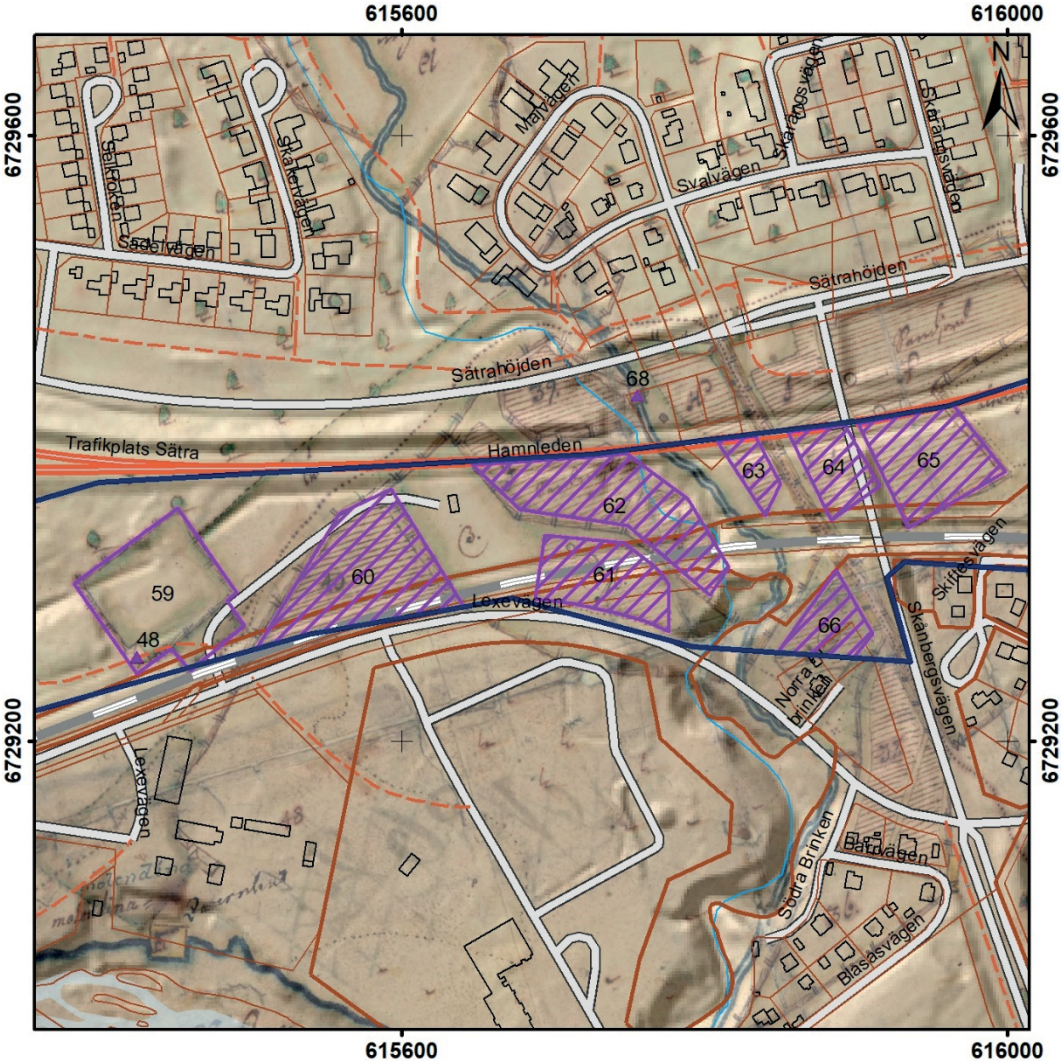

Figur 6. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger geometrisk karta år 1681 (LMA akt 21-hil-35). Utredningsområdet är mörkblå markering. Husgrunder utritad med lila triangel, åkermark med lila polygon. Skala 1:5 000.

Läge för förhistoriska lämningar

Ett läge har tagits ut för vidare utredning (XLM 67, Figur 7).

Ser man till historiska strandlinjenivåer så har läget vid Tolvfors och Bäckebrobäcken legat kustnära under yngre bronsålder och äldre järnålder (1000 f. Kr – år 0). Området ligger vidare inom en del av Enköpingsåsens östra avgrening och utgörs av bland annat Valboåsen och Sätraåsen.

Jordsammansättningen utgörs av postglacial sand och isälvssediment. Ser man till var många av järnålderns registrerade gravfält och boplatser ligger så påträffas många längsmed dessa åsar. Materialet i sig är vidare väl dränerande och utgör på så sätt bra boplatslägen. Åsarna har också utgjort de huvudsakliga färdvägarna under förhistorisk tid och många av dagens vägar följer fortfarande samma gamla sträckningar.

I Gästrikland är det också vanligt att man vid de större gravfälten också påträffar lämningar efter järnframställning. Åsarna i Gästrikland omges av stora ytor med myrmarker, vattendrag och insjöar med förekomst av myr- och sjömalm och rödjord. Inom delar av västra utredningsområdet finns mindre genombrytningar med myrmark. Myrmarksförekomsten förtätas norr och nordväst om

utredningsområdet. Så geologiskt och geografiskt är det möjligt att lämningar efter förhistorisk järnframställning kan påträffas på båda sidor av Bäckebrobäcken.

I anslutning till detta kan också aktivitetsytor påträffas som är knutna till järnframställning och läget i sig indikerar också möjligheten att boplatslämningar från yngre bronsålder och med yngre järnåldern kan komma att påträffas.

Vid utredningstillfället planerades enstaka provgropar att grävas för hand men på grund av den tjocka förekommande åkerlagret på båda sidorna av Bäckebrobäcken och tillgänglig fälttid så var detta inte möjligt.

FÖRSLAG TILL VIDARE ANTIKVARISKA ÅTGÄRDER

Länsmuseet Gävleborg anser att en utredningsgrävning bör göras på vardera sida av Bäckebrobäcken. Föreslagen yta ligger inom den s.k. Sätraåsen och kan dölja förhistoriska lämningar och spår av järnframställning (Figur 7). Jordlagret är här förvånansvärt tjockt, cirka 0,5–0,6 meter, och under kan lämningar påträffas som i så fall också kan ha undgått plogskador. I bäckravinen påträffades måttligt med masugnsslagg men det har inte varit möjligt att avgöra om slaggförekomsten är påförd eller avsatt.

Utöver enstaka ledningsstråk inom ytan för Bäckebros gamla koloniområdet och den borttagna bebyggelsen söder om järnvägen så verkar inga större markingrepp utförts inom föreslagna ytor för en utredning steg 2 (Figur 7).

I samband med de registrerade lägenhetsbebyggelserna, de påträffade oregistrerade lämningarna och informationen från skriftliga källor och historiskt kartmaterial rörande tidigare bebyggelse och husgrunder, jordbruk och kommunikationsvägar, så anser Länsmuseet Gävleborg att inga ytterligare åtgärder är nödvändiga i samband med planerat dubbelspår och ny järnvägsstation/logistikcentrum Gävle V. Markingreppen som skett inom ytan för den äldsta bebyggelsen inom utredningsområdet är så kraftiga att alla spår sannolikt har förstörts (Figur 6 och bilaga 2, figur 10).

De flesta av åkerytorna har brukats in i sen tid och spåren av äldre jordbruk har då försvunnit. Endast åkerytorna XLM 10–11 (figur 5) kan möjligen klassas som fossil åker och utgör då enligt Riksantikvarieämbetets kriterier övrig kulturhistoriska lämningar. Dessa utgör dock södra gränsen och en bråkdel av ett större sammanhängande åker- och ängssystem som legat i och omkring platsen för Pingeltorpet. Av det systemet finns inte mycket kvar idag och de påträffade åkerresterna tillför ingen ny relevant information och har ringa kulturhistoriskt bevarandevärde.

Det är Länsstyrelsen Gävleborg som fattar beslut om vidare åtgärder.

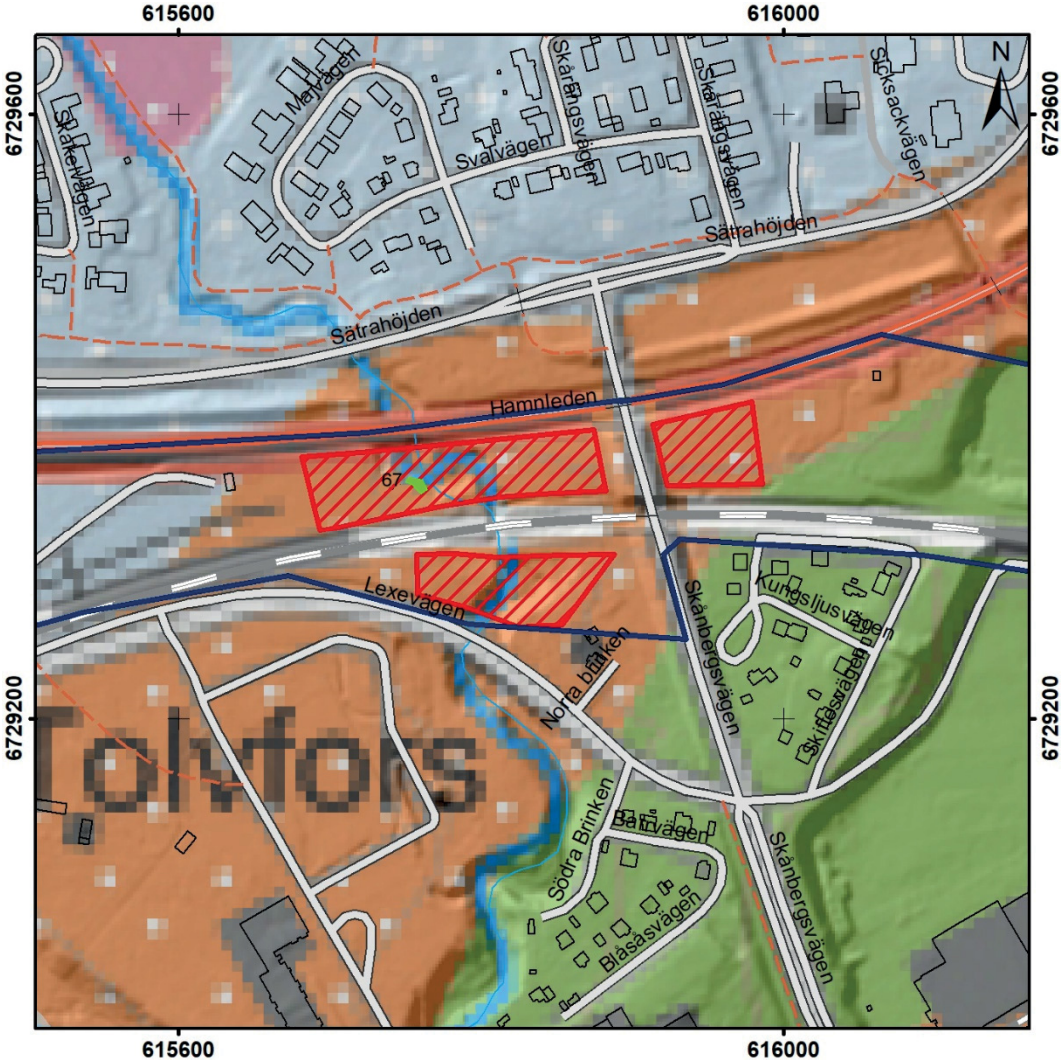

Figur 7.Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta och SGU jordartskarta. Förslag till område för utredningsgrävning markerat i rött, förekomst av masugnsslagg i grönt. Skala 1:5 000.

REFERENSER

Andersson, G. 2000. Gästrikland och järnet: från järnåldersugnar till global verkstadsindustri. Sandviken.

Appelgren, K. & Broberg, A. 1996. Gravar och ugnar vid Gavleån. Sveden1:107, Åsbyggeby 8:2 och Tolvforsskogen 2:1. Valbo socken, Gästrikland. Arkeologisk förundersökning och undersökning. UV Stockholm, Rapport 1996:130. Riksantikvarieämbetet.

Lundell, J. 1977. Tolvforsbruk 1644–1977. Studier av en bruksmiljö och dess förändring under 300 år. Uppsats. Institutionen för konstvetenskap. Uppsala universitet.

Historiska kartor

Lantmäterimyndigheternas arkiv:

21-hil-35, Sätra by Hille Sn, Geometrisk avritning år 1681.
21-hil-38, Sätra Hille Sn, Delning år 1736.
21-val-115, Lexeskogen Valbo Sn, Övrig karta år 1786.
21-hil-158, Sätra by Hille Sn, Övrig karta år 1829.
21-hil-195, Sätra by Hille Sn, Laga skifte år 1876.
21-val-398, Lexeskogen, Valbo sn, ägobytningskarta år 1883.
21-hil-avs276 - 21-hil-avs301, Sätra by Hille sn, Avsöndring år 1918–19.
2180–2664, Sätra, Gävle stad, Avstyckningskarta år 1925.

Lantmäteristyrelsens arkiv:

V20-22:1, Sätra Hille Sn, Geometrisk avmätning år 1736.
V20-1:7, Hille sockenkarta år 1854.
V20-22:5, Sätra by Hille Sn, Laga skifte år 1873.
We-36, Gävle stad, Wermings atlas år 1812.
21-hil-308, Gävle kommun, övrig karta år 1920.
2180–2664, Gävle kommun, Avstyckningskarta år 1925.

Rikets allmänna kartverks arkiv:

J243-98-1, Gävle, Generalstabskartan ca år 1900.
J133-13h6e55, Strömsbro, Ekonomiska kartan år 1955.
J133-13h5e67, Gävle, Ekonomiska kartan år 1967.

Riksarkivet, Sveriges topografiska kartor:

0400:09A:008, Gästrikland och Hälsingland generalkartor år 1821.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 6848–2019
Beslutsdatum: 2019-20-22
Länsmuseet Gävleborgs dnr: 958/320
Uppdragsgivare: Trafikverket
Undersökningstid: 2019-11-06 – 2020-02-28
Projektledare Länsmuseet Gävleborg: Anders Altner
Personal: Anders Altner, Maria Björck
Fastighet: Sätra 11:1 med flera
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Exploateringsarea: 471 389 m^2
Undersökt area: 471 389 m^2
Arkeologtimmar i fält: 40
Dokumentationshandlingar som förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv: 20 fotografier och shapefiler.
Fynd: Inga fynd har tillvaratagits

BILAGA 1. OBJEKTTABELL

Id/L-nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 1	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Byggnad kopplad till jordbruk enligt laga skifteskartan år 1873, troligen efter lada (figur 5). Terrassliknande konstruktion. Ingen husgrund påträffades. Byggnaden borta år 1956 enligt ekonomiska kartan.	Ingen åtgärd
XLM 2 / L2020:2837	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	Byggnad kopplad till jordbruk enligt laga skifteskartan år 1873, troligen efter lada (figur 5). Möjlig rest av syllstenrader påträffade, samt taktegel.	Ingen åtgärd
XLM 3	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Byggnad kopplad till jordbruk enligt laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8). Möjlig syllstensrad eller vägg till lada/jordkällare. Uppbyggd intill större markfast stenblock.	Ingen åtgärd
XLM 4	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Ekonomibyggnad enligt laga skifteskartan år 1873 och revs troligen i samband med byggnationen av Gävle-Dala järnväg (Bilaga 2, figur 8 och 9). I planritning över Tolvfors bruk år 1784, 1790 och 1804 har på platsen legat en ridgård, troligen stall. Inga spår i marken.	Ingen åtgärd
XLM 5	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Ekonomibyggnad enligt laga skifteskartan år 1873 och revs troligen i samband med byggnationen av Gävle-Dala järnväg (Bilaga 2, figur 8 och 9). I planritning över Tolvfors bruk år 1784, 1790 och 1804 har på platsen legat en ridgård, troligen stall. Inga spår i marken	Ingen åtgärd
XLM 6	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (figur 5) och i bruk till åtminstone 1950-tal. Ett tio-tal spridda röjningsrösen finns inom ytan, 2–6 m diam och 0,4–0,6 m h. Endast en bråkdel av ursprunglig areal.	Ingen åtgärd
XLM 7	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (figur 5). Enstaka röjningsröse i åkerns ytterkant, 2–4 m st och 0,3–0,5 m h. Endast en bråkdel av ursprunglig areal.	Ingen åtgärd
XLM 8	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (figur 5). Enstaka röjningsröse i åkerns ytterkant, 2–4 m st och 0,3–0,5 m h. Endast en bråkdel av ursprunglig areal.	Ingen åtgärd
XLM 9	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (figur 5). Avgränsas av dike i S. Endast en bråkdel av ursprunglig areal.	Ingen åtgärd
XLM 10 / L2020:2838	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (figur 5). Enstaka röjningsröse i åkerns ytterkant, 2–4 m st och 0,3–0,4 m h.	Ingen åtgärd

Id/L-nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 11 / L2020:2838	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (figur 5). Enstaka röjningsröse i åkerns ytterkant, 2–4 m st och 0,3–0,4 m h.	Ingen åtgärd
XLM 12	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8) och i bruk till åtminstone 1950-tal.	Ingen åtgärd
XLM 13	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8) och i bruk till åtminstone 1950-tal.	Ingen åtgärd
XLM 14	Fossil åker	Registreras ej	I området finns ca 5 röjningsrösen, 2x2-5x3 m st, 0,4 m h av 0,2–0,5 m st stenar kopplat till jordbruk enligt laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8, bilaga 3, figur 14). Kraftigt påverkad av yngre lägenhetsbebyggelse.	Ingen åtgärd
XLM 15	Fossil åker	Registreras ej	I området finns ca 5 röjningsrösen, 2x2-5x3 m st, 0,4 m h av 0,2–0,5 m st stenar kopplat till jordbruk enligt laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8). Ytan skärs av GC-väg.	Ingen åtgärd
XLM 16	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8).	Ingen åtgärd
XLM 17	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker, utritad i laga skifteskartan år 1873 (Bilaga 2, figur 8 och 9) och bitvis i bruk till åtminstone 1950-tal.	Ingen åtgärd
XLM 18	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt laga skifteskartan (Bilaga 2, figur 8 och 9), utritad i kartmaterial sedan år 1681 och i bruk till åtminstone 1950-tal.	Ingen åtgärd
XLM 19	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt laga skifteskartan (Bilaga 2, figur 9), utritad i kartmaterial sedan år 1681 och i bruk till åtminstone 1950-tal.	Ingen åtgärd
XLM 20	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt laga skifteskartan (Bilaga 2, figur 9), utritad i kartmaterial sedan år 1681 och i bruk till åtminstone 1950-tal.	Ingen åtgärd
XLM 21	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt laga skifteskartan (Bilaga 2, figur 9), utritad i kartmaterial sedan år 1681. Trädgårdsmark och odling under 1900-tal. Övergavs under 1980-talet eller tidigt 1990-tal.	Ingen åtgärd
XLM 22	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt laga skifteskartan (Bilaga 2, figur 9), utritad i kartmaterial sedan år 1681. Villabebyggelse sedan 1920-tal.	Ingen åtgärd
XLM 23	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt laga skifteskartan (Bilaga 2, figur 9), utritad i kartmaterial sedan år 1681. Trädgårdsmark och odling under 1920-tal. Övergavs under 1980-talet eller tidigt 1990-tal.	Ingen åtgärd

Id/L-nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 24 / L1951:3852	Husgrund	Registreras ej	Ekonomibyggnad tillhörande L1951:3852 enligt ekonomiska kartan (figur 3). I marken finns antydan till terrassering. Inga syll eller grundstenar synliga.	Ingen åtgärd
XLM 25 / L1951:3852	Husgrund	Borttagen	L1951:3852. Uppgift on husgrund enligt ekonomen (figur 3). Tillkommen under 1900-talets första hälft. Borttagen utan villkor i samband med vägbygge.	Ingen åtgärd
XLM 26 / L1951:5010	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	L1951:5010. Husgrund (figur 3), delvis bortschaktad i samband med vägbygge. Södra delen av grunden till boningshuset finns kvar i marken, ca 4x3 m (Ö-V) av betongsyll. Norra delen borta av vägskärning. Ca 5 m ÖSÖ om finns igenfylld brunn, ca 1 m diam, av cement ringar. Övertäckt med bråte och oljetunna. Ca 10 m syd om finns terrasserad infart ca 7 m l (N-S), 5 m br och 0,3 m h med stensatt kant av 0,2–0,4 m st stenar och mindre odlingsyta XLM 41. I området finns ca 10 röjningsrösen, 2x2-5x3 m st, 0,4 m h av 0,2–0,5 m st stenar kopplat till jordbruk enligt laga skifteskartan år 1873.	Ingen åtgärd
XLM 27 / L1951:5009	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	L1951:5009. Boningshus enligt ekonomen (figur 3). Lämningen består av tre boningshus och en ekonomibyggnad På plats iakttogs fyra låga terrasseringar som överensstämmer med kartan, ca 10x5 m st. I anslutning till enstaka tegelsten och cementblock.	Ingen åtgärd
XLM 28 / L1951:5009	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	L1951:5009. Boningshus enligt ekonomen (figur 3). På plats iakttogs en låg terrassering som överensstämmer med kartan, ca 10x5 m st (N-S).	Ingen åtgärd
XLM 29 / L1951:5009	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	L1951:5009. Ekonomibyggnad (figur 3). På plats iakttogs en låg terrassering som överensstämmer med kartan, ca 10x5 m st (Ö-V). I anslutning till enstaka cementblock och järnskrot. Troligen förråd, lada.	Ingen åtgärd
XLM 30 / L1951:5009	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	L1951:5009. Boningshus enligt ekonomen (figur 3). På plats iakttogs en låg terrassering som överensstämmer med kartan, ca 10x5 m st (N-S).	Ingen åtgärd
XLM 31	Husgrund	Registreras ej	Ekonomibyggnad till ridskola enligt ekonomen (figur 3), troligen lada/stall. Raserad på 1970-talet. Husgrundsterras synlig i marken, ca 35x15 m st (ÖNÖ-VSV)	Ingen åtgärd

Id/L-nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 32	Husgrund	Registreras ej	Ekonomibyggnad till ridskola enligt ekonomen (figur 3), troligen lada/stall. Raserad på 1970-talet. Husgrundsterras synlig i marken, ca 35x15 m st (ÖNÖ-VSV).	Ingen åtgärd
XLM 33	Husgrund	Registreras ej	Ekonomibyggnad till ridskola enligt ekonomen (figur 3), troligen Ridhus. Husgrundsterras synlig i marken, ca 55x15 m st (NNV-SSÖ).	Ingen åtgärd
XLM 34	Husgrund	Registreras ej	Ekonomibyggnad till ridskola enligt ekonomen (figur 3), troligen lada/stall. Husgrundsterras synlig i marken, ca 15x10 m st (ÖNÖ-VSV). I Ö är påförda massor.	Ingen åtgärd
XLM 35	Väg	Registreras ej	Väg, med bro över Bäckebro bäcken (Bilaga 2, figur 11). Tidigare sträckning för Skånbergsvägen samt Bangatan efter år 1918–19.	Ingen åtgärd
XLM 36	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Uppgift om husgrund enligt ekonomiska kartan (Bilaga 2, figur 11). Kv. Signalen. Bebyggelsen tillkommen efter 1918. Idag grönyta, trädgård till kvarvarande hus i området?	Ingen åtgärd
XLM 37	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Uppgift om husgrund enligt ekonomiska kartan (Bilaga 2, figur 11). Kv. Signalen. Bebyggelsen tillkommen efter 1918. Idag grönyta, trädgård till kvarvarande hus i området?	Ingen åtgärd
XLM 38	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Uppgift om husgrund enligt ekonomiska kartan (Bilaga 2, figur 11). Kv. Signalen. Antydan till terrassliknande yta. Mot bäckravinen ligger betongplattor för gångstig/trottoar. Bebyggelsen tillkommen efter 1918.	Ingen åtgärd
XLM 39	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Uppgift om husgrund enligt ekonomiska kartan (Bilaga 2, figur 11). Kv. Signalen. Bebyggelsen tillkommen efter 1918.	Ingen åtgärd
XLM 40	Trädgård	Registreras ej	Rest av trädgård tillhörande husgrund L1951:3852 (figur 3).	Ingen åtgärd
XLM 41	Trädgård	Registreras ej	Rest av trädgård tillhörande husgrund L1951:5010 (figur 3).	Ingen åtgärd
XLM 42	Trädgård	Registreras ej	Rest av trädgård tillhörande husgrund L1951:5009 (figur 3).	Ingen åtgärd
XLM 43	Trädgård	Registreras ej	Rest av trädgård tillhörande husgrund L1951:5009 (figur 3).	Ingen åtgärd
XLM 44	Trädgård/ odling	Registreras ej	Bäckebro koloniområde grundades 1928 och övergavs på 1980-talet i samband med vägbyggnationer (Bilaga 2, figur 11).	Ingen åtgärd

Id/L-nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 45	Dike	Registreras ej	Stensatt avvattningsdike, ca 75 m l (Ö-V) svagt böjt, kilformat 1–1,4 m br och ca 1,2 m dj och avslutas i trappa i V mot Bäckebrobäcken (Bilaga 2, figur 11 och bilaga 3, figur 12). Av stenblock 0,8–1,3x0,65 m st. Centralt är diket övertäckt av vägbank till koloniområdet. Diket upptar yta för tillkommen utökning av banområde vid Bäckebrobäcken enligt karta år 1920. I samma linje som XLM 46.	Ingen åtgärd
XLM 46	Dike	Registreras ej	Avvattningsdike, kilformat utan stenskoning (Bilaga 2, figur 11). Följer befintliga fastighetsgränser påbörjas vid rivet hus i Ö. I samma linje som XLM 45.	Ingen åtgärd
XLM 47	Fossil åker	Registreras ej	Åkermark enligt karta år 1736 (Bilaga 2, figur 10) tillhörande backstuga.	Ingen åtgärd
XLM 48	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Uppgift om lägenhetsbebyggelse enligt karta 1681 (figur 6). Bastugatomt enligt 1736 års karta. Marken helt förstörd i samband med senare tids markanvändande.	Ingen åtgärd
XLM 49	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Uppgift om husgrund enligt ekonomen (Figur 3), Rivet under 1970-talet. Antydan till avplanad markyta på plats.	Ingen åtgärd.
XLM 50	Fossil åker	Registreras ej	Fossil åker enligt karta år 1736 (Bilaga 2, figur 10), östra delen i bruk till och med laga skifteskarta år 1956. Västra delen till och med laga skifteskartan år 1876.	Ingen åtgärd
XLM 51	Husgrund	Registreras ej	Husgrund efter jordkällare/källarförråd av betongblock och gjutet cementtak med armering, ca 5x5 m st. (figur 3).	Ingen åtgärd
XLM 52	Husgrund	Registreras ej	Husgrund, ca 3x8 m st (NNV-SSÖ) bestående av en rektangulär ram av betongblock. Sentida (Ingen kartuppgift). Figur 3.	Ingen åtgärd
XLM 53	Vägar	Registreras ej	Ekonomen. Ursprungligen del av bruksväg till Ulvsäter (figur 3).	Ingen åtgärd
XLM 54	Vägar	Registreras ej	Bruksvägar laga skifteskartan (figur 5).	Ingen åtgärd
XLM 55	Väg	Registreras ej	Vägbank i Ö och V, 3 m br, nedsänkt centralt (Ingen kartuppgift).	Ingen åtgärd
XLM 56	Husgrund	Uppgift om, registreras ej	Byggnad kopplad till Tolvforsbruk enligt laga skifteskartan år 1873, osäker funktion. Sannolikt riven i samband med järnvägsdragningen. Figur 8.	Ingen åtgärd
XLM 57 / L2020:5202	Stenbrott	ÖKL	Brytyta, ca 15x8 m st (NÖ-SV). Borrhål i markfasta block, ca 1,5 m st, i SSÖ sluttande moränmark. Figur 5.	Ingen åtgärd

Id/L-nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Förslag på Åtgärd
XLM 58 / L2020:5204	Stenbrott	ÖKL	Brytyta, ca 10x4 m st (NÖ-SV). Borrhål i markfasta block, ca 1 m st, i SSV sluttande moränmark. Figur 5.	Ingen åtgärd
XLM 59	Tomtmark/ hage?	Uppgift om, registreras ej	Tomtmark enligt 1681 års karta (figur 6). Enligt beskrivning liggandes under Sätra by. En byggnad utritad i kartan XLM 48.	Ingen åtgärd
XLM 60	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till och med ekonomiska kartan 1956.	Ingen åtgärd
XLM 61	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till laga skifteskartan år 1876.	Ingen åtgärd
XLM 62	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till och med ekonomiska kartan 1956.	Ingen åtgärd
XLM 63	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till laga skifteskartan år 1876.	Ingen åtgärd
XLM 64	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till laga skifteskartan år 1876.	Ingen åtgärd
XLM 65	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till laga skifteskartan år 1876.	Ingen åtgärd
XLM 66	Fossil åker	Uppgift om, registreras ej	Åkermark utritad i kartmaterial år 1681 (figur 6). I bruk till laga skifteskartan år 1876.	Ingen åtgärd
XLM 67	Fyndplats	Registreras ej	Fyndplats för måttligt med masugnsslagg (Figur 7). Enligt skriftliga källor skall en masugn funnits vid Tolvfors vid norra strandkanten av Gavleån. Slagg har använts som gödsel i historisk tid då det innehåller fosfor. Mängden slagg känns orimlig i sammanhanget. Troligen utfyllnad.	Arkeologisk utredning
XLM 68	Kvarn	Uppgift om, registreras ej	Enligt karta år 1681 har en kvarn legat på platsen (figur 6). Inget synligt på platsen.	Berörs ej
XLM 69	Väg	Registreras ej	Vägsnutt till bebyggelselämning L1950:5010 (Figur 3).	Ingen åtgärd

BILAGA 2. KARTBLAD

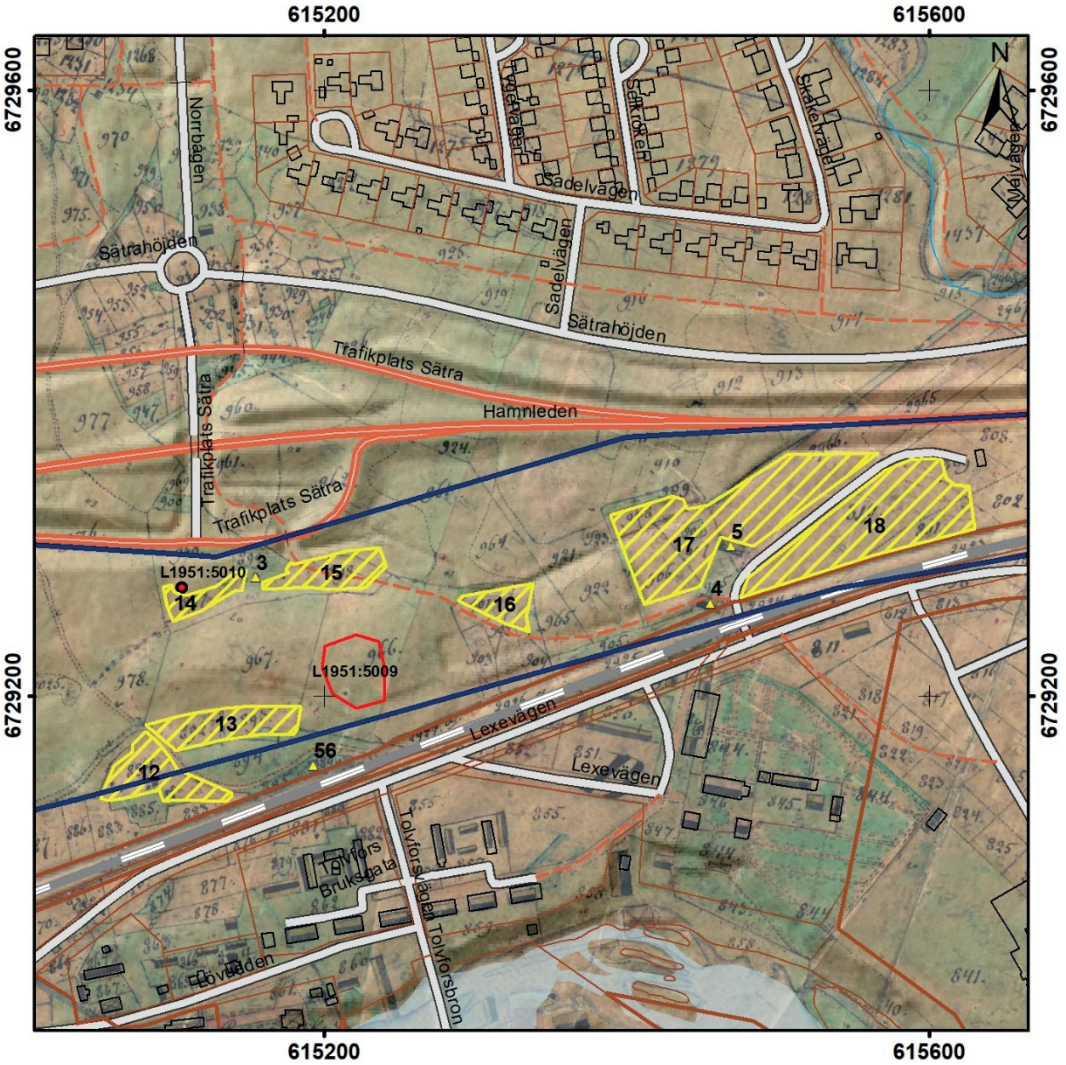

Figur 8. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger laga skifteskartan år 1876 (LMA akt 21-hil-195). Utredningsområdet är mörkblå markering. Fornlämningar utritade i rött. Husgrunder utritade med gul triangel, åkermark med gul polygon. Skala 1:5 000.

Figur 9. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger laga skifteskartan år 1876 (LMA akt 21-hil-195). Utredningsområdet är mörkblå markering och åkermark med gul polygon. Skala 1:5 000.

Figur 10. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger geometrisk avmätningskarta år 1736 (LMS V20-22:1). Utredningsområdet är mörkblå markering. Bastugatomt och åkermark utritade i rött. Skala 1:5 000.

Figur 11. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger ekonomiska kartan år 1954 (RAK J133-13h5e67 och J133-13h6e55). Utredningsområdet utritat i mörkblått, Bäckebro koloniområde i vitt, byggnader och väg i grönt och dike i blått. Skala 1:5 000.

BILAGA 3. FOTOGRAFIER

Figur 12. Stenskott avrinningsdike vid Bäckebro gamla koloniområde. Foto från väst.

Figur 13. Möjlig igenfylld bäckfåra vid norra sidan av järnvägsspåret och Bäckebrobäcken. Foto från Nordnordväst.

Figur 14. Röjningsröse i ytterkant av fossil åker XLM 8. Foto från väst.

Figur 15. Del av bäckravinen nord om järnvägsspåret. Foto från nord.

Figur 17. Del av bäckravinen syd om järnvägsspåret. Foto från nord.

LÄNSMUSEET
GÄVLEBORG

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE.·TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE